

भारती विद्यापीठ
स्कूल ऑफ परफॉर्मिंग आर्टस्, पुणे (भारत)

संगीत (तालवादय) अभ्यासक्रम

प्राथमिक परीक्षा

एकूण गुण - ५०

परीक्षेचा कालावधी - १५ मी.

किमान गुण - १८

एकूण तास - ५०

सैद्धांतिक :

एकूण गुण - १५

या अभ्यासक्रमासाठी लेखी परीक्षा नसेल परंतु सैद्धांतिक विषयाचा अभ्यासक्रम प्रात्यक्षिक परीक्षेच्या वेळी विचारण्यात येईल.

१. लय, मात्रा, टाळी, सम, खाली, खंड, संगीत, आवर्तन या शब्दांची व्याख्या.
२. तबला - तिनताल, झपताल आणि रूपक ठेका हातावर टाळी धरून म्हणणे.
पखवाज - आदिताल, सूलताल आणि चौताल ठेका हातावर टाळी धरून म्हणणे.

प्रात्यक्षिक :

एकूण गुण - ३५

१. तबला / पखवाजचे वर्ण (दाया, बाया आणि संयुक्त) वाजविणे.
२. तिनताल - ठेका तसेच तीट / तीरकीट अक्षर युक्त कायदा, तीन पलटे आणि तिहाई वाजविणे.
आदिताल - ठेका तसेच तीरकीट / धागेतेटे अक्षर युक्त रचना वाजविणे.
३. झपताल / सूलताल ठेका वाजविणे तसेच सम ते सम पर्यंत तिहाई वाजविणे.
४. ठेक्याची शुद्धता आणि स्पष्टता.

भारती विद्यापीठ
स्कूल ऑफ परफॉर्मिंग आर्ट्स, पुणे (भारत)

संगीत (तालवाद्य) अभ्यासक्रम

प्रमाणपत्र परीक्षा - भाग १

एकूण गुण - ७५

परीक्षेचा कालावधी - २० मी.

किमान गुण - २७

एकूण तास - ६०

सैद्धांतिक :

एकूण गुण - १५

या अभ्यासक्रमासाठी लेखी परीक्षा नसेल परंतु सैद्धांतिक विषयाचा अभ्यासक्रम प्रात्यक्षिक परीक्षेच्या वेळी विचारण्यात येईल.

१. खालील संकल्पनांची व्याख्या - (कोणत्याही ३)

नाद, स्वर, ठेका, ताल, मुखडा, तिहाई, दुप्पट, किस्म, तुकडा, कायदा.

२. तबला / पखवाज वाद्याच्या विविध अंगांची माहिती.

३. तबला - एकताल, तिनताल, रूपक, झपताल या तालांची टाळी देऊन एकपट आणि दुप्पट म्हणण्याचा अभ्यास.

पखवाज - तेवरा, सूलताल, आदीताल, चौताल या तालांची टाळी देऊन एकपट आणि दुप्पट म्हणण्याचा अभ्यास.

प्रात्यक्षिक :

एकूण गुण - ६०

१. तबला

- एकताल, झपताल, रूपक इत्यादी तालांची एकपट आणि दुप्पट वाद्यावर वाजविता येणे.
- तीनतालात धाती अक्षर असलेला एक कायदा तीन पलटे आणि तिहाई, दोन तुकडे.
- झपताल मध्ये एक कायदा तीन पलटे आणि तिहाई.
- रूपक मध्ये दोन तिहाई व दोन तुकडे.

२. पखवाज

- चौताल, सूलताल, तेवरा इत्यादी तालांची एकपट आणि दुप्पट वाद्यावर वाजविता येणे.
- आदितालात धागेतेटे आणि धादिंता इत्यादी अक्षर असलेल्या रचना. (प्रस्तार व दोन परण)
- सुलताल मध्ये एक रेला तीन पलटे आणि तिहाई.
- तेवरा मध्ये दोन तिहाई व दोन तुकडे.

भारती विद्यापीठ
स्कूल ऑफ परफॉर्मिंग आर्ट्स, पुणे (भारत)

संगीत (तालवाद्य) अभ्यासक्रम

प्रमाणपत्र परीक्षा - भाग २

एकूण गुण - १२५

एकूण तास - ६५

सैद्धांतिक :

एकूण गुण - ५०

किमान गुण - १८

परीक्षेचा कालावधी - २ तास

या अभ्यासक्रमासाठी लेखी परीक्षा घेण्यात येईल.

१. खालील संकल्पनांची व्याख्या.
तिहाइ, लय, चौपट, कायदा, रेला, उठान, चक्रधार.
२. तिनताल आणि झपताल / आदिताल आणि सूलतालच्या ठेक्याचे प्रकार.
उदा:-
  - धा धिं धिं धाधा | धा धिं धिं धाधा | - - -
  - धा धिं धिं धा | धा धिं धिं धा | - - - | तीरकिट धिं धिं धा | इत्यादी.
३. तबला / पखवाज वाद्याचे सच्चीत्र वर्णन.
४. खालील बोलांची निकास विधी,
तीरकिट, कीटतक, धिरधिर, कडधा, गदिगन.
५. पं. भातखंडे आणि पं. पलुसकर ताल पद्धतीची संपूर्ण माहिती
६. अभ्यासक्रमातील ताल लिपीबद्ध करण्याची क्षमता.
७. रूपक / तेवरा तालात एक तिहाई लिपीबद्ध करणे.
८. लयीचे प्रकार (विलंबित, मध्य, द्रुत)

प्रात्यक्षिक :

एकूण गुण - ७५

किमान गुण - २७

परीक्षेचा कालावधी - २० मी.

१. तबला
  - धुमाळी, दिपचंदी इत्यादी तालांची एकपट आणि दुप्पट हातावर टाळी धरून म्हणणे तसेच वाद्यावर वाजविता येणे.
  - तीनतालात त्रक, धाती अक्षर असलेला एक कायदा तीन पलटे आणि तिहाइ, एक रेला आणि दोन तुकडे.
  - एकतालात दोन तिहाइ आणि दोन तुकडे.
  - केरवा, दादरा ताल वाद्यावर वाजविणे आणि दोन लग्गी वाजविणे.

- सैद्धांतिक अभ्यासक्रमात उल्लेखित सर्व बोल आपल्या वाद्यावर वाजविणे.
- घराण्यांची नावे.
- लय कायम ठेऊन वादन करण्याचा अभ्यास.

२. पखवाज

- धमार, तेवरा इत्यादी तालांची एकपट आणि दुप्पट हातावर टाळी धरून म्हणणे तसेच वाद्यावर वाजविता येणे.
- आदितालात एक रेला, दोन तुकडे आणि दोन परण.
- सूलतालात दोन तिहाइ आणि दोन तुकडे.
- धुमाळी, भजनी ठेका वाजविता येणे आणि दोन लग्गी वाजविणे.
- सैद्धांतिक अभ्यासक्रमात उल्लेखित सर्व बोल आपल्या वाद्यावर वाजविणे.
- घराण्यांची नावे.
- लय कायम ठेऊन वादन करण्याचा अभ्यास.

भारती विद्यापीठ
स्कूल ऑफ परफॉर्मिंग आर्ट्स, पुणे (भारत)

संगीत (तालवाद्य) अभ्यासक्रम

उच्च प्रमाणपत्र परीक्षा - भाग १

एकूण गुण - २००

एकूण तास - ७०

सैद्धांतिक :

एकूण गुण - ७५

किमान गुण - २७

परीक्षेचा कालावधी - ३ तास

या अभ्यासक्रमासाठी लेखी परीक्षा घेण्यात येईल.

१. तबला / पखवाज वाद्याचा उगम आणि संक्षिप्त इतिहास.
२. विविध गायन प्रकारांची माहिती,
खयाल, धृपद, ठुमरी, तराणा, भजन.
३. तिनताल/आदिताल, रूपक/तेवरा, झपताल/सूलताल, एकताल/चौताल इत्यादि तालांची एकपट आणि दुप्पट पंडित भातखंडे आणि पं. पलुसकर पद्धतीत लिपीबद्ध करणे.
४. अभ्यासक्रमातील तालांमध्ये कायदा / परण तसेच तुकडा लिहिण्याची क्षमता.
५. क्रधा, किटतक, धीरधीर, तक्रा-न, दिंगनग, तीटकत, गदिगन इत्यादी बोलांची निकास पद्धती.
६. घराण्यांची माहिती.
तबला - दिल्ली, बनारस.
पखवाज -पं. नाना पानसे, पं. कुदरुसिंह घराणे.
७. अभ्यासक्रमातील तालांची संपूर्ण माहिती.

प्रात्यक्षिक :

एकूण गुण - १२५

किमान गुण - ४४

परीक्षेचा कालावधी - २५ मी.

१. खालील कोणत्याही २ तालांची एकपट आणि दुप्पट वाजविण्याची क्षमता.
तबला - तिलवाडा, दीपचंदी, एकताल, आडाचौताल.
पखवाज - धमार, गजझांपा, मत्त, सूलताल.
२. तबला - तिनताल आणि झपतालात प्रत्येकी एक तीश्र जाती कायदा चार पलटे आणि तिहाइ, धीरधीर अक्षर युक्त एक रेला चार पलटे आणि तिहाइ.
पखवाज - आदिताल आणि सूलताल मध्ये स्तार, दोन परण, एक रेला, एक बेदम तिहाई.
३. झपताल / सूलतालच्या ठेक्याचे दोन प्रकार आणि दोन चक्रधार.

४. रूपक / चौताल मध्ये दोन तिहाइ आणि तुकडे आणि दोन चक्रधार.
५. तीनताल / आदिताल मध्ये वेगवेगळ्या मात्रांपासून तिहाई. उदा: १, ५, ९, १३ इत्यादी मात्रांपासून तिहाई.
६. तबला - दादरा, केरवा तालात प्रत्येकी चार लग्गी.
पखवाज - दादरा, धुमाळी तालात प्रत्येकी चार लग्गी.
७. अभ्यासक्रमातील तालांची तिप्पट करण्याची क्षमता.
८. स्वतंत्र वादनासाठी नगमा आवश्यक.

भारती विद्यापीठ
स्कूल ऑफ परफॉर्मिंग आर्ट्स, पुणे (भारत)

संगीत (तालवादय) अभ्यासक्रम

उच्च प्रमाणपत्र परीक्षा - भाग २

एकूण गुण - २५०

एकूण तास - ७०

सैद्धांतिक :

एकूण गुण - १००

किमान गुण - ३५

परीक्षेचा कालावधी - ३ तास

या अभ्यासक्रमासाठी लेखी परीक्षा घेण्यात येईल.

१. खालील शब्दांच्या व्याख्या,
त्रीपल्ली, गत, फरमाइशी चक्रधार, पेशकार / प्रस्तार, परण.
२. ठुमरी, टप्पा, गझल गायन पद्धतीची सविस्तर माहिती.
३. वरील गायन पद्धतीत उपयुक्त होणारे प्रमुख ताल आणि यापद्धतीच्या साथसंगतिचे नियम.
४. तबला / पखवाज वाद्याचा विस्तृत इतिहास
५. बाज अथवा घराण्याविषयी माहिती.
६. तबला / पखवाज चे विविध बाज अथवा घराणे आणि खालील घराण्यांची सोदाहरण माहिती.
तबला -फरुक्खाबाद, लखनौ, अजराडा.
पखवाज - पानसे घराणे, कुदउसिंह घराणे.
७. अभ्यासक्रमातील तालांमध्ये कायदा / परण, चक्रधार तसेच गत लिहिण्याची क्षमता.
८. तबला / पखवाज वादकांचे गुण - दोष.
९. खालील कलाकारांचे सांगीतिक योगदान,
तबला - उ. अहमदजान थीरकवा, उ. अल्लारखा खान
पं. किशन महाराज,
पखवाज - स्वामी पागलदास, राजा छत्रपती सिंह
१०. खालील संकल्पनांची तुलना,
तबला - पेशकार, कायदा, रेला.
पखवाज - साथ परण, गत परण, बोल परण.

प्रात्यक्षिक :

एकूण गुण - १५०

किमान गुण - ५३

परीक्षेचा कालावधी - २५ मी.

१. खालील ताल विलंबित लयीत हातावर टाळी धरून म्हणणे व वाजविण्याची क्षमता.
तबला - तीलवाडा, आडा चौताल, एकताल, झपताल.
पखवाज - चौताल, मत्त, धमार.
२. खालील शब्दांची सोदाहरण व्याख्या.
चक्रधार, गत, परण, बेदम तीहाड़, रेला.
३. तबला - तिनताल आणि झपताल मध्ये दोन तीश्र आणि दोन चतश्र जाती कायदा,
चार पलटे आणि तीहाड़, तीनताल मध्ये पेशकार, चार पलटे, आणि तीहाड़.
पखवाज - चौताल मध्ये संपूर्ण अंगाने स्वतंत्र एकल वादन. (१५ मीन.)
४. साथ संगत:
तबला - एकताल व तीनताल मध्ये बडाख्यालाची साथ संगत.
पखवाज - धृपद व धमार ची साथ संगत
५. तिनताल / आदिताल आणि झपताल / सुलताल मध्ये विविध मात्रांपासून तीहाड़
वाजविणे.
६. तबला / पखवाज - अभ्यासक्रमातील सर्व तालांमध्ये दोन तुकडे, दोन परण, दोन
चक्रधार.
७. तबला / पखवाज - धुमाळी, दादरा, केरवा आणि दीपचंदी तालांच्या ठेक्याचे प्रकार
आणि लग्गी वाजविणे.
८. तिनताल / आदिताल आणि झपताल / सुलतालमध्ये दोन रेले वाजविण्याची क्षमता.
९. वाद्य स्वरात लावण्याचा अभ्यास.

भारती विद्यापीठ
स्कूल ऑफ परफॉर्मिंग आर्ट्स, पुणे (भारत)

संगीत (तालवाद्य) अभ्यासक्रम

पदविका परीक्षा - भाग १

एकूण गुण - ४००

एकूण तास - ७०

सैद्धांतिक :

एकूण गुण - १५० किमान गुण - ३० / प्रश्नपत्र परीक्षेचा कालावधी - ३ तास / प्रश्नपत्र या अभ्यासक्रमात सैद्धांतिक विषयासाठी दोन लेखी प्रश्नपत्र असतील.

प्रश्नपत्र - १

एकूण गुण - ७५

१. तालाची विस्तृत परिभाषा.
२. कथक बरोबर साथ संगतीचे नियम.
३. 'तालाचे दशप्राण' संक्षिप्त माहिती.
४. तबला / पखवाज वाद्यामधील प्राचीन ते आधुनिक काळात घडून आलेले परिवर्तन आणि विकास.
५. तबला / पखवाज वाद्याचे विविध बाज अथवा घराण्यांची तुलना.
६. लय आणि लयकारी यांची विस्तृत माहिती आणि उदाहरण.
७. संगीत वाद्यांचे वर्गीकरण.

प्रश्नपत्र - २

एकूण गुण - ७५

१. कोणत्याही एका तालातील रचना वेगळ्या तालात लिपीबद्ध करण्याची क्षमता.
२. खालील शब्दांच्या सोदाहरण व्याख्या. (उदाहरण लिपीबद्ध करणे)
गत, कायदा, प्रस्तार, रेला, रव, लग्गी - लडी, फरमाइशी आणि कमाली चक्रधार.
३. ताल आणि ठेका यांचा तुलनात्मक अभ्यास.
४. खालील कलाकारांचे चरित्र आणि सांगीतिक योगदान,
पं. कंठे महाराज, पं. सामता प्रसाद, उ. अमीर हुसैन खान, उ. हबिबुद्दीन खान,
पं. माधवराव अलगुटकर, पं. सखारामजी गुरव.
५. तिनताल / आदिताल, रूपक / तेवरा, चौताल / एकताल, धमार / आडाचौताल यातालांची आड आणि कुआड लिपीबद्ध करणे.
६. समान मात्रा संख्या असलेल्या तालांचा तुलनात्मक अभ्यास.
७. स्वरवाद्य वादनाच्या साथसंगतीचे नियम.

प्रात्यक्षिक :

एकूण गुण - २५०

किमान गुण - १००

परीक्षेचा कालावधी - ३० मी.

अ. रंगमंच सादरीकरण -

एकूण गुण - ७५

अभ्यासक्रमातील कुठल्याही एका तालात वादन.(२०-३० मी) प्रात्यक्षिक परीक्षेत वाजविलेल्या तालाव्यतिरिक्त इतर तालात वादन करणे अपेक्षित.

आ. प्रात्यक्षिक परीक्षा -

एकूण गुण - १७५

१. तबला / पखवाज स्वरात लावणे.
२. खालील तालांचे ठेके टाळी धरून दुप्पट, तिप्पट आणि चौपट म्हणणे आणि वाजविणे.
झुमरा, पंजाबी, धमार, दीपचंदी, (Rudra), गजझम्पा, तीलवाडा.
३. तिनताल / आदिताल मध्ये घराणेदार सादरीकरण. (२० मिनिटे)
४. गायन वादनाची साथ - संगत.
५. समान मात्रा संख्या असलेल्या तालांचे तुलनात्मक सादरीकरण.
तिनताल - तीलवाडा, एकताल - चौताल, झपताल - सूलताल.
६. तबला - रूपक, झपताल आणि पंचमसवारी मध्ये विविध भाषेचे दोन कायदे, रेले, गत, चक्रधार, तुकडे इत्यादी.
पखवाज - तेवरा, चौताल, गजझंपा मध्ये दोन उठान, रेला, परण, च धार इत्यादी.
७. तबला - तिनताल, झपताल द्रुत लयीत वाजविणे.
पखवाज - चौताल, तेवरा द्रुत लयीत वाजविणे.
८. तबला / पखवाज - कोणत्याही दोन घराण्यांच्या चार बंदिशींचे सादरीकरण.
९. आत्तापर्यंतच्या अभ्यासक्रमात आलेल्या तालांमध्ये दमदार व बेदम तिहाई चे सादरीकरण.

भारती विद्यापीठ
स्कूल ऑफ परफॉर्मिंग आर्ट्स, पुणे (भारत)

संगीत (तालवादय) अभ्यासक्रम

पदविका परीक्षा - भाग २

एकूण गुण - ४००

एकूण तास - ७०

सैद्धांतिक :

एकूण गुण - १५० किमान गुण - ३० / प्रश्नपत्र परीक्षेचा कालावधी - ३ तास / प्रश्नपत्र

या अभ्यासक्रमात सैद्धांतिक विषयासाठी दोन लेखी प्रश्नपत्र असतील.

प्रश्नपत्र - १

एकूण गुण - ७५

१. ताल आणि ठेक्याची सविस्तर माहिती देऊन त्यातील फरक आणि उपयोगितेचा अभ्यास.
२. सम, टाळी, खाली, खंड याची माहिती, महत्व आणि उपयोगिता स्पष्ट करणे.
३. कर्नाटक व हिंदुस्थानी ताल पद्धतीचे अध्ययन.
४. लयकारीची उपयोगिता आणि महत्व तसेच खालील तालांमध्ये आड, कुआड, बिआड-लिपीबद्ध करणे,
तीनताल, झपताल, एकताल, धमार, चौताल.
५. एक उत्तम स्वतंत्र वादक आणि उत्तम संगतकार यांचा तुलनात्मक अभ्यास.
६. विविध वाद्यांचे विवरण,
हार्मोनियम, ढोलक, खोल, सनइ, तानपुरा, संबळ.
७. ताल निर्मिती तत्व.

प्रश्नपत्र - २

एकूण गुण - ७५

१. पंचमसवारी / गजझम्पा आणि आडाचौताल / धमार मध्ये वेगवेगळ्या तिहाइ लिपीबद्ध करणे.
२. एक फरमाईशी आणि कमाली चक्रदार लिपीबद्ध करणे.
३. तबला / पखवाज - खालील शब्द आणि शब्दसमूह यांच्या रियाजाची पद्धती,
धातक, धातीरकिट तीरकिट, धाती, धागेतेटे, गदिगन, धूमकिट, धेत तगीन, धीरधीर,
धिनधिन.
४. खालील वादकांचे चरित्र,
पं. पुरुषोत्तम दास, उ. गामे खान, पं. अनोखेलालजी, उ. अमिरहुसेन खान, उ. मुनीर
खान, पं. गोविंदराव बऱ्हाणपूरकर, पर्वतसिंह
५. एकंदरीत तालवादयामधील सौंदर्य निर्मिती विषयी लिहा.

६. विविध सांगीतिक प्रकारांमध्ये तबला / पखवाज वाद्याचे स्थान.
७. एकल तबला / पखवाज वादनात खालील घटकांचे महत्व.
योग्य प्रस्तुतीक्रम, पढंत, प्रमाणबद्धता.

प्रात्यक्षिक :

एकूण गुण - २५०

किमान गुण - १००

परीक्षेचा कालावधी - ३० मी.

अ. रंगमंच सादरीकरण -

एकूण गुण - ७५

अभ्यासक्रमातील कुठल्याही एका तालात वादन.(२०-३० मी) प्रात्यक्षिक परीक्षेत वाजविलेल्या तालाव्यतिरिक्त इतर तालात वादन करणे अपेक्षित.

आ. प्रात्यक्षिक परीक्षा -

एकूण गुण - १७५

१. आपले वाद्य स्वरात लावणे, हर्मोनिअमवर विविध स्वर ओळखणे.
२. रूपक / तेवरा, पंचमसवारी / गजझम्पा, झपताल / सुलताल या तालांची दीडपट, दुप्पट, तीप्पट आणि चौपट म्हणणे व वाजविणे.
३. धिं (दिं) तीरकित्तक, दिंगनग अक्षर युक्त रेला अथवा रव, चार पलटे आणि तिहाई अभ्यासक्रमातील कोणत्याही दोन तालात वाजविणे.
४. तबला - फरुखाबाद आणि दिल्ली घराण्याचा पेशकार आणि दिल्ली घराण्याचा एक कायदा अभ्यासक्रमातील कोणत्याही दोन विभिन्न तालात वाजविणे.
पखवाज - पं. नाना पानसे आणि पं. कुदउसिंह घराण्याच्या दोन बंदिशी धमार आणि चौतालमध्ये वाजविणे.
५. तबला / पखवाज - मत्ततालात एक तीश्र जाती कायदा / प्रस्तार, रेला, गत, परण, चक्रदार वाजविणे.
६. तबला / पखवाज - कथक सोबत संगत करण्याचे नियम आणि बोलांची निकास पद्धती आणि कथकच्या बंदिशीची पढंत.
७. तबला - लखनौ आणि पंजाब घराण्याच्या दोन वेगवेगळ्या भाषेच्या गत.
पखवाज - गणेश परण आणि शिव परण.
८. तबला / पखवाज - रंगमंचीय सादरीकरणाव्यतिरिक्त अभ्यासक्रमातील आपल्या आवडीच्या कोणत्याही एका तालात सादरीकरण.(३० मिनिटे)
९. तबला / पखवाज - मत्तताल, (Rudra), पंचमसवारी / गजझम्पा यांपैकी कोणत्याही एका तालात १० मिनिटे स्वतंत्र वादन अपेक्षित.

भारती विद्यापीठ
स्कूल ऑफ परफॉर्मिंग आर्ट्स, पुणे (भारत)

संगीत (तालवाद्य) अभ्यासक्रम

उच्च पदविका परीक्षा - भाग १

एकूण गुण - ५००

एकूण तास - ८०

सैद्धांतिक :

एकूण गुण - २०० किमान गुण - ४० / प्रश्नपत्र परीक्षेचा कालावधी - ३ तास / प्रश्नपत्र या परीक्षेत सैद्धांतिक विषयासाठी दोन लेखी प्रश्नपत्र असतील.

प्रश्नपत्र - १

एकूण गुण - १००

१. घन आणि अवनद्ध वाद्यांचा परस्पर संबंध.
२. ध्वनीचे वैज्ञानिक अध्ययन आणि नादाचे गुणधर्म.
३. उत्तर भारतीय आणि दक्षिण भारतीय ताल पद्धतींची सविस्तर माहिती.
४. तबला / पखवाज वाद्याच्या विकासामध्ये घराण्यांचे योगदान.
५. "जाती" याविषयी सविस्तर चर्चा करा.
६. भरत नाट्यशास्त्रातील मार्गी ताल पद्धतीचे अध्ययन - एकल, द्विकाल, चतुष्कल, कला, मात्रा इत्यादी ची माहिती.
७. भारतीय चित्रपट संगीतात आणि इतर ठिकाणी ताल वाद्यांचा कलात्मक उपयोग याविषयी माहिती.

प्रश्नपत्र - २

एकूण गुण - १००

१. लयकारी आणि जाती यांचा तुलनात्मक अभ्यास.
२. शास्त्रीय, उप-शास्त्रीय आणि सुगम संगीतात अवनद्ध वाद्यांचा उपयोग.
३. "खयाल / धृपद गायकी मध्ये साथसंगतीसाठी काही विशिष्ट तालांचाच उपयोग" याबद्दल आपले विचार लिहा.
४. एकाच तालाचे वादन, पण स्वतंत्र वादन, गायन साथ, वाद्य वादन साथ आणि कथक साथ यामध्ये होणारा बदल याबद्दल आपले विचार व्यक्त करा.
५. तबला / पखवाज वाद्यांमधील घराणेदार बंदिशींची सोदाहरण माहिती.
६. तबला / पखवाजाच्या भाषेचा उगम आणि विकासाचे अध्ययन.
७. खालील कलाकारांचे सांगीतिक योगदान,
उ. शेख दाउद, उ. जहांगीर खान, उ. बोली बक्ष, पं. भवानिदास.

प्रात्यक्षिक :

एकूण गुण - ३००

किमान गुण - १२०

परीक्षेचा कालावधी - ४० मी.

अ. रंगमंच सादरीकरण

एकूण गुण - १००

अभ्यासक्रमातील कुठल्याही एका तालात वादन.(३० मी) प्रात्यक्षिक परीक्षेत वाजविलेल्या तालाव्यतिरिक्त इतर तालात वादन करणे अपेक्षित.

आ. प्रात्यक्षिक परीक्षा

एकूण गुण - २००

१. स्वतंत्र वादनात जातींचा उपयोग. (खंड आणि मिश्र जातींचे कायदे / परण, तुकडे इत्यादी)
२. कोणत्याही एका बोल समूहाच्या आधारे जाती आणि लयकारी मधील फरक स्पष्ट करणे.
३. खालील शब्दांची सोदाहरण व्याख्या, फर्द, उठान, कवित्त, स्तुती परण, आमद, पडाल.
४. विविध तालांमध्ये १/२, १ १/२, २ १/२, मात्रा विश्राम असलेल्या तीहाड.
५. आडाचौताल / धमार मध्ये घराणेदार सादरीकरण.
६. तबला / पखवाज - लग्गी - लडीचा प्रयोग आणि सादरीकरण.
७. तबला / पखवाज - याच्या कोणत्याही दोन घराण्यांच्या बंदिशींचा तुलनात्मक अभ्यास.
८. सम व विषम मात्रांच्या तालांमध्ये नौहक्का, बेदम चक्रधार वादन.

भारती विद्यापीठ
स्कूल ऑफ परफॉर्मिंग आर्टस्, पुणे (भारत)

संगीत (तालवादय) अभ्यासक्रम

उच्च पदविका परीक्षा - भाग २

एकूण गुण - ५००

एकूण तास - ८०

सैद्धांतिक :

एकूण गुण - २०० किमान गुण - ४० / प्रश्नपत्र परीक्षेचा कालावधी - ३ तास / प्रश्नपत्र

या परीक्षेत सैद्धांतिक विषयासाठी दोन लेखी प्रश्नपत्र असतील.

प्रश्नपत्र - १

एकूण गुण - १००

१. भारतीय आणि पाश्च्यात्य अवनद्ध वाद्यांची त्यांच्या बनावटिच्या आधारे तुलना.
२. तिहाइ आणि चक्रदार यांचा परस्पर संबंध, निर्मितीचा सिद्धांत आणि गणिती विवेचन.
३. स्वतंत्र वादक आणि संगतकार या भूमिकांचा विश्लेषणात्मक अभ्यास.
४. तबला - दिल्ली आणि अजराडा यांमधील अंतर्गत संबंध.
पखवाज - पडाल आणि परण यांची सोदाहरण व्याख्या.
५. कोणताही एक चक्रदार काहीही बदल न करता तीन वेगवेगळ्या तालात लिपीबद्ध करणे.
(गणिती विवेचन).
६. ताल निर्मितीचे सिद्धांत.
७. संगीत रत्नाकरातील तालाध्यायाचा सूक्ष्म अभ्यास.
८. तबला / पखवाज वादन अध्यापनाच्या विविध पद्धती.

प्रश्नपत्र - २

एकूण गुण - १००

१. खालील वादकांचा परिचय,
उ. सिद्धार खान, उ. हाजी विलायत अली, उ. वाजीद हुसेन खान, पं. राम सहाय,
पं. अमरनाथ महंत, पं. अंबादासपंत आगले, पं. दत्तोपंत मंगळवेढेकर.
२. संगीतात रसनिष्पत्ती आणि लय - रस याचा संबंध.
३. आधुनिक काळातील संगीत शिक्षण पद्धती.
४. गुरुकुल शिक्षण पद्धती आणि वर्तमान संगीत पद्धती याची माहिती.
५. संगीत समीक्षेचा अभ्यास.
६. उपज - व्याख्या, स्वतंत्र वादन आणि साथसंगत मधील त्याची उपयुक्तता.
७. साथसंगतीची शिक्षण पद्धती.

प्रात्यक्षिक :

एकूण गुण - ३००

किमान गुण - १२०

परीक्षेचा कालावधी - ४० मी.

अ. रंगमंच सादरीकरण.

एकूण गुण - १००

अभ्यासक्रमातील कुठल्याही एका तालात वादन.(३० मी) प्रात्यक्षिक परीक्षेत वाजविलेल्या तालाव्यतिरिक्त इतर तालात वादन करणे अपेक्षित.

आ. प्रात्यक्षिक परीक्षा

एकूण गुण - २००

१. तबला / पखवाज - तिनताल / धमार, (Rudr), जयताल, मत्त, रूपक / तेवरा, झपताल / सुलताल पैकी कोणत्याही दोन तालात घराणेदार स्वतंत्र वादन. (३० मिनिटे)
२. खालील गायन प्रकारांना साथसंगत,
तबला - तराणा, ठुमरी, टप्पा, भजन.
पखवाज - होरी धमार, भजन.
३. कथक बरोबर सादरीकरण. (१० मिनिटे)
४. परीक्षकांच्या निर्देशानुसार खालीलपैकी कोणत्याही एका तालात वादन. (१० मिनिटे)
तबला - पंचमसवारी, शिखर.
पखवाज - अष्टमंगल, लक्ष्मीताल
५. तबला / पखवाज - अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका तालाचा ठेका वाजवत दोन चक्रदार पढंत करणे.
६. तबला / पखवाज - खंड, मिश्र आणि संकीर्ण जाती मध्ये दोन बंदिश (गत, परण)
७. तबला / पखवाज - कुआड लयित एक चलन / रेला.
८. तबला - दुधारी, तीधारी गत, एकहाती परण.
पखवाज - कमाली चक्रदार, एकहाती परण.